

TIEDOTE – Rovaniemen Kalevalaiset ry

Täkänä – tekstiilin vintagehelmi

Rovaniemen Kalevalaiset ry on järjestänyt näyttelyn *Satupuu ja muita täkänöitä* Rovaniemen kaupunginkirjaston aulan näyttelyseinälle, seinäkkeisiin ja Aalto-salin vitriiniin. Näyttely on avoinna 30.3.–24.4.2022. Ripustuksia on kaksi. Ensimmäiseksi seinälle ripustetaan punakuvioiset täkänät, ja vaihtopäivästä (11.4.2022) lähtien seinää hallitsevat muut värit. Näyttelyssä järjestetään ripustuksiin liittyvät *Täkänä tutuksi* -opastustuokiot 6.4. ja 20.4. klo 15–17.

Täkänöiden saamiseksi näyttelyyn mediassa julkaistu ”etsintäkuulutus” tuotti runsaasti yhteydenottoja, noin 40. Monilla oli tarjota useampiakin kudonnaisia, joten täkänöiden kokonaismäärä ylittää noin 60:een.

Täkänä on ollut tyypillinen funkis- ja vintage-ajan tuote. Vanhimmat näyttelyn täkänöistä ovat 1940-luvulta ja uusimmat 1980-luvun alusta. Pienimmät ovat neliömäisiä, noin 30-senttisiä, kookkain yli kaksi metriä korkea. On hapsullisia ja hapsuttomia ja runsaasti punavalkoisia. Mukana on perittyjä, lahjaksi saatuja tai itse kudottuja, muutamat kirpputorilta hankittuja.

Täkänässä, kaksinkertaisessa ja kaksivärisessä ontelokudonnaisessa, ylä- ja alakangas kudotaan yhtäkaaa. Ne kiinnittyvät toisiinsa kuvioiden kohdalla. Kolme- tai useampiväriset täkänät ovat harvinaisempia. Materiaalina on villa, joskus on käytetty myös kalalankaa tai pellavaa. Aihe voi olla symmetrinen, vaikkapa kaappikello, rukinlapa tai geometrinen sommitelma.

Täkänät ovat vanhimpia kansanomaisia tekstiilejä. Suomessa niitä valmistettiin 1300-luvulla etupäässä kirkolliseen käyttöön. 1500-luvulla niitä alettiin kutoa luostareissa, linnoissa, kartanoissa ja säätyläiskodeissa. 1800-luvulla kansanomaisia täkänöitä valmistettiin varsinkin Etelä-Pohjanmaalla. Niitä käytettiin sängyn- ja rekipeitteinä, keinutuolimattoina ja pöytäliinoina. Kuvioina oli tyyliteltyjä ristejä, polvekeviivoja, tähtiä ja kukkia.

Seinälle ripustettavat täkänät alkoivat yleistyä 1930-luvulla. Sotien jälkeisenä pula-aikana kooltaan pienet täkänät sopivat jälleenrakennusajan pieniin asuntoihin keveiden rottinkikalusteiden seuraksi taulujen tapaan. Raikkaan kirkasvärisinä ne piristivät vaaleansävyistä sisustusta. Kuvioiden aiheet olivat luonnosta tai kotipiiristä.

Varsinkin 1950- ja 1960-luvulla useat taiteilijat suunnittelivat täkänämalleja seinätekstiileiksi tai tyynyiksi. He etsivät aiheita satujen, symbolien ja vuotuisjuhlien maailmasta. Luontoeksotiikkaa löydettiin niin yksittäisistä kukista kuin vaikkapa Lapista revontuli- ja lapinnoita-aiheista. Modernismin vaikutuksesta kudottiin myös geometrisia ja abstrakteja sommitelmia.

Tunnetuin taiteilijoista oli Maija Kolsi-Mäkelä, joka alkoi suunnitella täkänöitä Helmi Vuorelma Oy:lle 1930-luvun lopulla. Hänen mallejaan on luonnehdittu viehkeiksi pienoismaisemiksi sekä rikkaasti ja vapaasti kuvioituiksi luontoaiheiksi. Muita *vintage*-ajan suunnittelijoita olivat Laila Karttunen, Kirsti Ilvessalo, Maija-Liisa Forsström, Pirkko Vaara, Heli Vuori-Soini, Kaija Mustakallio-Suominen, Mirjami Marttila ja Raija Gripenberg.

Täkänöiden suosio alkoi laskea 1970-luvulta lähtien, jolloin innostuttiin kutomaan monivärisiä raanuja. Nyt vaikuttaa siltä, että vanhat täkänät kannattaa kaivaa taas esiin.

Lisätietoja: Päivi Rahikainen, puh. 0405585455, s-posti piharahi(at)gmail.com

Liite: Maija Kolsi-Mäkelän suunnittelema täkänä *Puutarhassa*. Kuva: Rovaniemen Kalevalaiset ry.